[illegible] रसः [illegible] रोचनदीपनम् । [illegible] रसानसादिवन्ति हि । स्निग्धै-[illegible] [illegible] । अभेदायुःप्रकर्षाय [illegible] ; [illegible] मनसस्तुष्टिर्धैर्यं तेजो-[illegible] । विधिवत्सेव्यमाने तु मद्ये वृद्धिहिता सुखाः । मद्येनानुगमेन सेव्यमानमनामया । कायाग्निवाय्वग्निवर्धनं बलेन कुरुते मदम् । मदेन करणानान्तु भावानामस्ते कृते सति । निगूढमपि भावं सम्यक्ताशी कुरुतेऽवशः । तत्रवस्थच मदो ज्ञेयः पूर्वो मध्योऽथ दारुणः । पूर्वे वीर्यरतिप्रीतिहर्षभाग्यादिवर्द्धनम् । प्रकाशो मध्यमे हर्षो युक्तायुक्तक्रियानयां । विदंशः दारुणे मते नष्टकर्मक्रियायुतः । [illegible] । पानं न बाधतेऽत्यर्थं विपरीतांस्तु बाधते । निर्भक्तमेकान्तत एव मद्यं निषेधमात्रं मतुलेन नित्यम् । उत्पादयेत् कष्टतमान्विकारानाशादयेच्चापि शरीरभेदम् । क्रुद्धेन भीतेन पिपासितेन श्रोत्राभितप्तेन बुभुक्षितेन । आयासभाराध्वपरिक्षतेन वेलावरोधाभिहतेन चापि । अत्यन्तभग्नावततोदरेण स्त्रीचेष्टकेन तथा वमेन । उष्णाभितप्तेन च सेव्यमानं करोति मद्यं विविधान्विकारान् । पानात्ययं परमदस्यानाज्जीर्णमथापि वा । पानविभ्रमसंज्ञं तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् । तस्माद्भुग्नदृष्टवपक्षतोदकस्याः पानात्ययेऽभिहते शिरसो रुजश्च । स्वेदप्रलापसंज्ञाशोषवदाहमूर्च्छाः पित्तात्मके वदनलोचनपीतता च । श्लेष्मात्मके वमथुशीतकफप्रसेकाः सर्वात्मके भवति सर्वविकारसम्पत् । तस्या शरीरसुखता विरसाननत्वं क्रोधाधिकत्वमरुचिर्मलमूत्रसङ्गः । जिह्वं परस्य तु मदस्य वदन्ति तज्ज्ञास्तृष्णारुजा शिरसि सन्धिषु चापि भेदः । आध्मानमङ्गिरसमन्तरसो विदाहोऽजीर्णस्य पानजनितस्य वदन्ति लिङ्गम् । ज्ञेयानि तत्र भिषजा सुविनिश्चितानि पित्तप्रकोपजनितानि च कारणानि । कृष्णास्तोदवमथुज्वरकण्ठधूमसूर्च्छाकफक्लमवमूर्च्छरुजो विदाहः । ज्ञेयः सुराजविकृतेषु च तेषु तेषु तं पानविभ्रमसुखप्रभिन्नेन धीराः । हीनोत्तरौष्णमतिशीतमसन्दाहं तैलप्रभास्वमतिमानहतं विजह्यात् । लिङ्गोष्टदन्तसहितं त्वचवापि नीलं पीते च यस्य नयने रुधिरप्रभे च । हिक्काज्वरौ वमथुवेपथुपार्श्वशूलाः कासश्लमावपि च पानकृतं भजन्ते" । परमदपानाज्जीर्णेपानविभ्रमा अपि तस्योक्ते मद्यपानजे रोगभेदे तल्लक्षणमत्रैवोक्तम् ।

पानिल न॰ पानमाधारतयाऽस्त्यत्र इलच् । जलपात्रे शब्दच॰

पानीय त्रि॰ पा–पाने रसने वा कर्मणि अनीयर् । १पेये जलादौ २रसनीये च १जले न॰ अमरः । तद्गुणभेदादि अम्बुशब्दे दृश्यम् ।

पानीयकाकिक न॰ काकस्येवाकारोऽस्याति ठन् ७त॰ । (पानकौड़ि) पक्षिभेदे मद्गुसगे उज्ज्वलट॰ ।

पानीयनकुल पुंस्त्री॰ पानीये जले नकुल इव । (उदिराव) जलविडाले हेमच॰ ।

पानीयपृष्ठज पु॰ पानीयपृष्ठे जलोपरि जायते जन–ड । (पाना) कुम्भ्राम् रत्नमाला ।

पानीयफल न॰ ६त॰ । (माखना) जलकन्दफलभेदे भावप्र॰

पानीयभक्तगुड़िका स्त्री चक्रदत्तोक्ते गुलिकाभेदे "रसोऽर्द्धभागिकस्तुल्याविडङ्गमरिचाश्मकाः । भक्तोदकेन संमर्द्य कुर्यादु गुञ्जासमां गुड़ीम् । भक्तोदकस्य पानेच सेव्या वह्निप्रदीपनी । वार्य्यन्नभोजनस्यात्र प्रयोगे सात्म्यमिष्यते" । [चक्रद॰ ।

पानीयमूलक न॰ पानीयं मूलं यस्य कप् । सोमराज्याम्

पानीयवर्णिका स्त्री पानीयमिव वर्णयति वर्णि–ण्वुल् । माकुचायां राजनि॰ ।

पानीयशालिका स्त्री पीयतेऽस्याम् आधारे अनीयर् । तादृशी शाला पानीयवितरणार्थं वा शाला ततः स्वार्थे क आपि अतइत्वम् । प्रपायाम् (जलसत्रे) अमरः । तद्दानविधिः हेमाद्रि॰दा॰ भविष्यपु॰ उक्तो यथा "अतीते फाल्गुने मासि प्राप्ते चैत्र महोत्सवे । पुण्येऽह्नि विप्रकथिते महचन्द्रवलान्विते । मण्डपं कारयेद्विद्वान् धनाढ्यायं धनोत्तमम् । इत्रस्य मध्ये पथि वा चैत्यद्रुमतलेऽथ वा । सुपीतवसनं रम्य विचित्रावसनसंयुतम् । तन्मध्ये स्थापयेद्भव्यान् मणिकुम्भांश्च शोभनान् । आकल्पयुक्तान् करकान् वस्त्रैरावेष्टितानवान् । ब्राह्मणे शीलसम्पन्ने भक्तिं दत्त्वा यथोचिताम् । प्रपायाः प्रकर्त्तव्यो बहुपुण्यपरिच्छदः । पानीयपानादन्नान्नान् यः कारयति मानवान् । एवंविधां प्रपां कृत्वा शुभेऽह्नि विधिपूर्वकम् । यथाशक्त्या नरश्रेष्ठ ! प्रारम्भे भोजयेद्विजान् । ततश्चोत्सर्जयेद्विद्वान्नन्नेनानेन मानवः । प्रपेयं सर्वसामान्या भूतेभ्यः प्रतिपादिता । अस्याः प्रदानात् पितरस्तृप्यन्तु च पितामहाः । अनिवारितं तथो देयं जलं मानवसत्तमैः । तिपक्षं वा महाराज !